

Summerhilli útmutató 1921-2009

Fóti Péter: Útmutató rebellis tanároknak (gyerekeknek és szülőknek). Saxum Kiadó, Budapest, 2009. „Az élet dolgai” sorozat, 217 oldal, 1150 Ft

Szitok vagy áldás a reform, alternatívitás említése a magyar oktatásügyben, pontosabban a magyar pedagógiában? A válasz nem könnyű erre a felvetésre, mert a válaszoló világfelfogásától, elveitől függ, hogy milyen asszociációi vannak, amikor meghallja ezeket a szavakat. Az tény, hogy ma a reformpedagógia nagyjainak nem egy követője van Magyarországon is, és iskolák is működnek reformpedagógiai elvek alapján. Vitathatatlan tény az, hogy 1989 után a pedagógia képviselői is fellelegeztek, és a porosz rendszer alternatívájaként jelentek meg új iskolák. Az alternatív iskolák nagy része valamelyik reformpedagógiai irányzatot képviseli, vagy annak alapján alakította ki saját koncepcióját. Alexander Sutherland Neill és az általa 1921-ben alapított Summerhilli iskola neve, nem úgy, mint Nyugaton, nálunk ismeretlen volt.

Fóti Péter - a „Summerhill”-rend-szer ismerője, értője és rendíthetetlen híve - most egy rendkívül izgalmas kis tanulmánykötetet adott ki: *Útmutató rebellis tanároknak* címmel. A kötet Neill 2004-ben magyarul - 44 év késéssel - megjelent sikerkönyve után ezt a hiányt igyekszik pótolni, és közelebb hozni a magyar olvasóhoz ezt az izgalmas, ma már semmiképp sem kísérletinek nevezhető iskolát.

A kötet zsebben elfér, metrón olvasható, könnyen kezelhető, gyakran érdemes forgatni. Jó lenne, ha nem csak rebellis tanárok tennék ezt. Kezdő tanároknak kötelező olvasmány, elsősorban maga az *Útmutató* című tanulmány. Talán ez a kötet szíve-lelke. A napi iskolai élet szervezéséhez nyújtott Fótiféle útmutató kulcsszavai, gondolatai a következők: nyitott osztály, a kérdések nyílt megvitatása, a gyerekek találhatnak megoldást, spontaneitás, rutinok, szabályok demokratikus fejlesztése, mindenki ad és kap, a tanár közvetítő, szabad tanítási mód, kreatív rendetlenség, közösen kialakított tananyag, a gyerekek joga arra, hogy beszélhessenek, önértékelés, gyereket látni tanulók helyett, nem kényszeríteni a tanulásra, tisztelni a gyerekek érdeklődését, bizalmi kapcsolat a tanár és gyerek között.

A szerző *Roxfort* vagy *Summerhill* című tanulmányában rendkívül alaposan hasonlít össze két bentlakásos iskolát. Alapvető különbségeket lát a két iskola között. A Harry Potter által látogatott iskola nem csak az író találmánya, modellje az angol hagyományos, több száz éve létező iskola. Summerhill a modern kor terméke. Fóti Péter összehasonlítja a szabályokat, az óralátogatás kérdését, a tanári kart, az önkormányzatiságot, a gyerekek egymás közötti konfliktusának kezelését.

A szabályokat a tradicionális Rox-fortban a tanárok hozzák. Summer-hillben a tanárok és gyerekek közös ülésén, vita után közösen döntenek. Ezt azért is fontosnak tartja, mert Roxfortban nem értik a gyerekek a rájuk kényszerített szabályokat, Summerhillben ez nem is kérdés, hiszen lehetőségük volt megérteni a vita során, és csak azután szavaztak. Ezek után a szabályok nem betartását is

másképp lehet kezelni. A Summerhilli iskolában a szabályok mindenkire vonatkoznak. Roxfortban a tanárok nem tartoznak bele a szabályok rendszerébe, azaz törvény felettiek.

Az óralátogatás kérdése szorosan össz-szefügg azzal, hogy milyen embereszményt fogad el az iskola. Roxfortban a „tudást” tartják az ember legfontosabb jellemzőjének, és így a gyerekek agyába „tölteni” kívánnak. Ehhez „rend” kell, mert ennek a főszereplője a tanár, aki a „tudás” tudója, szerepe kizárólagos. Summerhillben „gyerekek a szocializálódásra készen születő, aktív lény, aki fogantatása pillanatától kezdve érdeklődik az őt körülvevő világ iránt...” Arról igyekszik meggyőzni a szerző az olvasót, hogy nem kell a gyerekeket tanulásra kényszeríteni, a gyerekek tanulni akarnak, a gyerekekben van érdeklődés, és képesek arra, hogy eldöntsék, hogy mire van szükségük. Nem kell kötelezővé tenni az óralátogatást, Summerhill is ezt bizonyítja. A tanári testület, vagy ahogy Fóti meghatározza, *tanári kollégium* tagjai csak olyan tanárok lehetnek Neill iskolájában, akik a szabadságra minden szempontból igent mondanak.

A legyek ura vagy Summerhill című tanulmányból Neill gyermek- és világfelfogása válik világossá az olvasó számára. Neill felkészült egy William Goldinggal lefolytatandó vitára, amit Golding nem vállalt, mint ahogy megtudjuk a szerzőtől. **Ennek a dolgozatnak külön értéke az, hogy közli Neill elemzését a *A legyek uráról*, aki amellet érvel, hogy a summerhilli gyerekek sose fognak barbárrá válni, mert képesek önmagukat irányítani. „, *A legyek ura* igazi üzenete nem az, hogy a gyerekek a felnőttek ellenőrzése nélkül barbárok, hanem az, hogy a felnőttek ellenőrzése barbárrá teszi őket.”**

Rendkívül aktuális az erőszak és a gyerekek problémakör. *Erőszakos könyvek, erőszakos gyerekek?* című írásában a szerző Neill két gyerekkönyvével foglalkozik, és ennek kapcsán az eredendő bűn és a gyerekek, a rossz, gonosz és a gyerekek problémakört járja körül. Az erőszakos könyvek nem kell hogy erőszakot szüljenek. Nincs a két dolog között szerves összefüggés. A megfelelő szeretetteljes környezetben élő gyerek sose lesz kegyetlen. A neilli recept: egy gyerek szabad gyerekközösségben éljen, és annyit játsszon, amennyit akar - „...amikor a gyereket teljesen békén kell hagyni. Ilyen például a tanulás. Nem kell molesztálni, arra kényszeríteni, hogy olyan dolgokat tanuljon, amelyek nem érdeklik. Ugyanakkor a közösségben való élet megkövetel bizonyos alkalmazkodást. Ezt az alkalmazkodást azonban nem direkt kényszerrel kell megvalósítani, hanem a demokratikus önkormányzás segítségével.”

A szerző a befejező *A hiányzó láncszem* című írásában az iskola történetének bemutatása mellett rávilágít arra, hogy a Summerhillt követő demokratikus iskolákban megváltozik a tanárok feladata, ők is a közösség tagjai, akikre nézve a közösség döntései kötelezőek, akkor is, ha nem mindig értenek azokkal egyet. Nem a hierarchia a meghatározó. A kommunikáció nem alá- és fölérendeltek között, hanem egyenrangúak között történik. Ez egy új kommunikációs kultúra - írja Fóti Péter -, szimmetrikus kommunikáció.

Fóti Péter könyve szellemileg izgalmas, jó olvasmány. Hasznos lenne, ha a sokan olvasnák, vitatkoznának róla, és lassan a ma rebellis tanárok, gyerekek és szülők képviselnék a normalitást.

